

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเรื่องการปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจ
2. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. การขับเคลื่อนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจ

การที่ทุกคนมีเป้าหมายการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ย่อมก่อให้เกิดแนวคิดร่วมกันที่เป็น นามธรรมและรูปธรรม สามารถจับต้องได้ เกิดความสัมพันธ์โดยธรรมชาติแห่งการเป็นมนุษย์ มีการเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อและความนึกคิดอย่างมีแบบแผนทางสังคม ซึ่งต้องนำพระศาสนา มาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันอย่างมีเหตุและผล พร้อมกับการหมุนเวียนทางด้านเศรษฐกิจ การสื่อสารและการติดต่อเชื่อมโยงอย่างสอดคล้องจนถ่ายเทหมุนเวียนเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เกี่ยวกับการพึ่งตนเองและประโยชน์ร่วมกันทางสังคมแห่งความอยู่เย็นเป็นสุขบนพื้นฐานของ ความสัมพันธ์ที่ดี

เพชร ภูมिवานนท์ (2533 : บทคัดย่อ) กล่าวว่าความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับ เศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กัน 2 ประการคือ

1. บทบาทของพุทธศาสนาที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ กิจกรรมของวัดและพระสงฆ์ที่มี อิทธิพลต่อชีวิตทางเศรษฐกิจของไทยมาตั้งแต่อดีต วัดเป็นศูนย์กลางของการสมาคม เป็นที่มาแห่ง วัฒนธรรมช่วยแก้ไขปัญหาดัง ๆ ในการดำรงชีวิต วัดเป็นแหล่งการศึกษาที่ให้ทั้งความรู้ อาชีพและ สอนให้คนรู้จักทำมาหากินโดยสุจริต ขยันหมั่นเพียร และอดทน

2. หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจนั้นเป็นที่ยอมรับว่า พุทธศาสนาที่มีคำสอนที่ทันสมัยต่อชีวิตประจำวันในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ นักปราชญ์ ทางตะวันออกและตะวันตกหลายท่านได้มองว่าหลักเศรษฐศาสตร์ที่มีอยู่ในพุทธศาสนา สามารถ นำมาใช้ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของโลกได้อย่างเหมาะสม ซึ่งได้กล่าวถึงธรรมะที่เกี่ยวข้อง ต่อเศรษฐศาสตร์ดังนี้

2.1 เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะช่วยให้มนุษย์มีความสุขระดับหนึ่ง เราจะต้องยอมรับความจริงที่ว่า ความอยู่ดีมีพอกทางเศรษฐกิจก็เป็นพื้นฐานอันหนึ่งที่จะทำให้พร้อมที่จะมีความสุข เพราะคำสอนในพระพุทธศาสนามีจุดที่ทำอะไรให้ทุกคนมีปัจจัยสี่เพียงพอที่จะไปพัฒนาคุณภาพชีวิตพระพุทธศาสนายอมรับความจำเป็นเบื้องต้นของปัจจัยสี่ เป็นพื้นฐานแล้วจึงแสวงหาทรัพย์สินให้เพิ่มพูนเพื่อให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ได้หลายอย่าง เพราะผู้ครองเรือนนอกจากจะรับผิดชอบตัวเองยังต้องรับผิดชอบต่อคนในครอบครัวอีก ตลอดจนถึงการช่วยเหลือสงเคราะห์กันในสังคม หลักปฏิบัติต่อยปัจจัยสี่และทรัพย์สินทางพระพุทธศาสนามีดังนี้

2.1.1 การแสวงหาทรัพย์ ต้องคำนึงถึงว่าจะได้มาอย่างไร การแสวงหาทรัพย์เป็นไปโดยชอบธรรม ยินดีที่ตามหามาได้ มีสติกำลังทุ่มเทลงไป ได้เท่าไรก็พอใจ (ยถาลภ สันโดษ) ยินดีในสิ่งที่หามาได้โดยชอบธรรม มาทุจริตถือโกง (ยถาสารูปป สันโดษ)

2.1.2 การเก็บออมหรือการรักษาทรัพย์ ตลอดจนการสะสมทุน ด้านหนึ่งเป็นการออมไว้เป็นทุนทำงานหรือเป็นทุนในการประกอบอาชีพต่อไป อีกด้านหนึ่งคือการเก็บออมไว้เป็นหลักประกันชีวิตในยามจำเป็นและเมื่อกำลังเก็บออมเกินความจำเป็นสำหรับใช้จ่ายสองด้านนั้นก็กลายเป็นสำหรับการสงเคราะห์ บำเพ็ญประโยชน์จรโรจธรรมและเกื้อหนุนสังคม

2.1.3 การใช้จ่าย พระพุทธศาสนาได้วางหลักการเกี่ยวกับการใช้จ่ายทรัพย์ไปในสิ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุข คือ ด้านหนึ่งเลี้ยงตนเอง เลี้ยงบิดามารดา เลี้ยงครอบครัวและคนในรับความผิดชอบให้มีความสุข ด้านที่สองการเผื่อแผ่แบ่งปันเพื่อไมตรีจิตมิตรภาพ เช่น การต้อนรับ การสังสรรค์ในหมู่ญาติมิตรเพื่อนฝูงตามสมควรแก่ฐานะ ด้านที่สาม ใช้จ่ายทรัพย์นั้นทำความดีบำเพ็ญประโยชน์ เช่น การทำบุญอุทิศให้ผู้ตายซึ่งจะเป็นญาติหรือไมก็ตาม ไม่หลีกเลี่ยงภาษีอากรหรือการบริจาคตาน เป็นต้น นอกจากนี้การใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้ควรเป็นไปตามความเป็นจริง ถูกต้องตามหลักศีลธรรมและเหตุผล

2.2 เป็นปัจจัยพื้นฐานทำให้เกิดความพร้อมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การอาศัยธรรมะเป็นพื้นฐานทางด้านจิตใจช่วยให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวิญญาณหรือช่วยทำให้จิตใจเจริญ คือ มีศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ สิ่งเหล่านี้มีคุณค่า ถ้าเราไม่มีคุณธรรมประจำใจก็ยากที่จะร่ำรวย ยากจะมียศศักดิ์และชื่อเสียงปรากฏในสังคมตลอดถึงการเคารพนับถือจากคนอื่น ถึงแม้ว่าจะได้สิ่งเหล่านั้นมาโดยบังเอิญหรือมรดกก็ไม่สามารถรักษาไว้ได้นาน หากมีคุณธรรมประจำใจสิ่งดังกล่าวถ้ายังไม่มีการเกิดมีขึ้น ถ้ามีอยู่แล้วก็จะเจริญยิ่งขึ้น ดังนั้นนักปราชญ์ทั้งหลายจึงกล่าวว่า ธรรมะเป็นคุณค่าอันสำคัญแห่งชีวิตของมนุษย์ทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ

2.3 พุทธศาสนาเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างอิสรภาพโดยมีบทบาทอย่างสำคัญที่จะทำให้พุทธศาสนิกชนหันมาสนใจเรื่องจิตใจกันมากขึ้น พระพุทธศาสนาจะเป็นป้อมปราการ

อันสำคัญที่จะป้องกันมิให้บุคคลถูกระแสแห่งวัตถุที่คิดว่าเป็นความเจริญรุ่งเรือง เป็นความสุข จะนำไปสู่ความหายนะ เพราะความสุขทางเศรษฐศาสตร์มุ่งวัตถุ แต่พระพุทธศาสนาแบ่งความสุขออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ โลกียสุข และ โลกุตระสุข

2.3.1 โลกียสุข เป็นความสุขของปุถุชนหรือฆราวาสผู้ครองเรือนยังเป็นความสุขที่พัวพันกับทรัพย์สินสมบัติและวัตถุต่าง ๆ

2.3.2 โลกุตระสุข เป็นความสุขของผู้สิ้นกิเลสเป็นความสุขที่เที่ยงแท้ยั่งยืน ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุหรืออารมณ์ใด ๆ โดยสรุปตามตารางประกอบ ดังนี้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

การปฏิบัติตาม หลักธรรมบุญ กิริยาวัตถุ 3 ประการคือ	การพัฒนาที่ทำได้	คุณภาพทางด้านจิตใจ	อยู่อย่างพอเพียง	จริยธรรม	คาดว่าจะได้รับ
ทาน	<ul style="list-style-type: none"> - ให้อาหาร - ช่วยเหลือกัน - การพึ่งพาซึ่งกันและกัน - ช่วยเหลือปัจจัย 4 - ให้ความรู้ - ให้อภัยเป็นสิ่งประเสริฐ 	<ul style="list-style-type: none"> - คิดตามช่วยเหลือ - สงเคราะห์ด้วยน้ำใจ - ไม่หวังสิ่งตอบแทน - เพื่อให้คนอื่นพ้นทุกข์ - ให้ทุกคนมีความสุข - อารมณ์ดีสดชื่นแจ่มใส - เป็นที่ไว้วางใจของคนทั่วไป 	<ul style="list-style-type: none"> - พอใจในสิ่งที่คนมีอยู่ - ไม่เอาเปรียบกัน - ทำตามกำลังปัญญา - คิดไม่เกินตัว - อยู่อย่างสันโดษ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีพฤติกรรมกายวาจา - มีพฤติกรรมแบ่งปันกัน - พฤติกรรมส่วนตนและผู้อื่น - การยกย่องให้เกียรติเคารพนับถือ 	<ul style="list-style-type: none"> - สังคมบ้านชุมชนน่าอยู่ - รัฐให้ความปลอดภัยชีวิตและทรัพย์สิน
ศีล	<ul style="list-style-type: none"> - กายให้สะอาด - วาจาให้สะอาด - ทำตัวเป็นปกติ 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่เบียดเบียนกัน - มีอาชีพสุจริต - กามสังวร - มีความซื่อสัตย์สุจริต - มีสติปัญญาแก้ปัญหา 	<ul style="list-style-type: none"> - ทำให้ทุกคนรักกัน(เมตตา) - อาชีพของตนเองที่ไม่ผิดกฎหมาย - ต้องมีความให้เกียรติซึ่งกันและกัน - สร้างความเชื่อมั่น - รู้จักสิ่งที่เป็นประโยชน์และมีประโยชน์ 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นคนเรียบร้อย - รู้จักให้เกียรติ - เคารพผู้สูงอายุ - รู้จักที่ต่ำที่สูง - นิสสัยขึ้น - มีระเบียบบังคับ - มีวินัยและกฎหมาย 	<ul style="list-style-type: none"> - ครอบครัว ชุมชนรัฐ และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างมีความสุข

การปฏิบัติตาม หลักธรรมบุญ กิริยาวัตถุ 3 ประการคือ	การพัฒนาที่ทำได้	คุณภาพทางด้านจิตใจ	อยู่อย่างพอเพียง	จริยธรรม	คาดว่าจะได้รับ
ภาวนา	<ul style="list-style-type: none"> - ทำให้เกิดสิ่งใหม่ - ทำบ่อยๆอยู่เสมอให้ เข้าใจชีวิต - สมถภาวนากับ วิปัสสนาภาวนา 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างแก้ไข้ความเข้าใจ - แก้ไขปัญหาชีวิต - รับความรู้ใหม่ - มีการเปลี่ยนแปลง - อารมณ์ดี 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้เกิดเหตุและผล - มีคุณภาพ - ศักยภาพและความยั่งยืน - มีความมั่นคงถาวร 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นที่พึ่งของตนเองและ ผู้อื่นให้เกิดความสุข - ย่อมเกิดพลังสามัคคี - มีจิตอาสา 	อยู่อย่างมีความสุขทุกคน ยิ้มเสมอ

1. ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน คือ การแสดงออกถึงบุคคลให้เกิดความเมตตาหวังให้บุคคลอื่นพ้นจากความทุกข์ และได้รับความสุข เช่น อามิสทาน ธรรมทาน และอภัยทาน เป็นต้น

1.1 ความมุ่งหมาย เพื่อกำจัดเสียซึ่งความโลภ

1.2 วิธีปฏิบัติ คือ วิธีบริจาคทรัพย์สิ่งของให้แก่ผู้ที่ควรให้ ในการบำเพ็ญทานนี้ท่านให้คำนึงถึงหลักใหญ่ 3 ประการ คือ

1.2.1 วัตถุประสงค์ คือ ของที่จะบริจาคต้องเป็นของของตนได้มาโดยสุจริต

1.2.2 เจตนา คือ การตั้งใจในการบำเพ็ญทาน ต้องมุ่งเพื่อชนะกิเลส

1.2.3 บุคคล คือ ตัวผู้ให้ต้องมีศีล และผู้รับก็ต้องมีศีล

1.3 ผลที่ได้รับ คือ การบำเพ็ญทานนั้นเป็นการปฏิบัติ ตรงกันข้ามกับมัจฉริยะ (ความตระหนี่) การทำบุญวิธีนี้จึงขจัดความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว และความโลภ กลายเป็นคนโอบอ้อมอารี มีน้ำใจเพื่อแผ่ ซึ่งเป็นลักษณะของคนที่ดีริ้วก่าหน้าในชีวิต

2. ศีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล คือ

2.1 ความมุ่งหมาย เพื่อกำจัดเสียซึ่งความโหดร้ายหยาบคายทางกายวาจา ปิดทางที่ตนเองจะทำความชั่วอย่างหยาบ

2.2 วิธีปฏิบัติ คือ เลือกรักษาศีลตามความสามารถและเพศภาวะของตน เช่น

2.2.1 คนทั่วไปรักษาศีล 5

2.2.2 อุบาสกอุบาสิการักษาศีล 8 (ศีล 8)

2.2.3 สามเณรรักษาศีล 10

2.2.4 ภิกษุรักษาศีล 227

แต่เมื่อใครรักษาศีลประเภทใดแล้ว ก็พยายามชำระศีลของตนบริสุทธิ์อยู่เสมอ

2.3 ผลที่ได้รับ คือ ทำให้เป็นคนสะอาดกาย-วาจา-ใจ ไม่มีมลทินโทษ ตัดเวร ภัยและทำให้เป็นคนมีระเบียบวินัย พร้อมทั้งจะก้าวหน้าในชีวิต

3. ภวานามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภวานา ในข้อนี้ก็ต้องพยายามแก้ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ซึ่งมีผู้เข้าใจว่าการบำเพ็ญภวานานั้นเป็นกิจของสงฆ์ หรือของคนแก่ เป็นงานที่ล้าสมัย มัวแต่นั่งหลับตาภาวนาประเดี๋ยวก็อดตาย ซึ่งอันที่จริงหาเป็นเช่นนั้นไม่

3.1 ความมุ่งหมาย เพื่อฝึกอบรมจิตใจให้ฉลาด

3.2 วิธีปฏิบัติ จะขออธิบายให้กว้างขวางสักหน่อย เพื่อจะนำไปขยายความได้สะดวก ก่อนอื่นโปรดพิจารณาคำแปลอรรถกถาต่อไปนี้ดู เจตนาของบุคคลผู้พิจารณาไตรลักษณ์ คืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ก็ดี เจนาของผู้ได้ฌานก็ดี เจตนาอันประกอบด้วยการศึกษาและ

ศิลปวิทยาไว้ก็ดี เรียกว่าบุญกิริยาวัตถุอันสำเร็จด้วยภาวนา คำของพระอรหันตศาสดาจารย์ที่ยกมานี้ ท่านจะเห็นว่า การบำเพ็ญภาวนานั้นมีความหมายเป็นขั้น ๆ ไม่ใช่เรื่องนั่งหลับตาอย่างที่บางคนชอบพูดกัน ข้อความที่ยกมานั้นท่านเรียงลำดับจากสูงลงมาหาต่ำ ถ้าเรียงใหม่ตามหลักสากล คำว่า ภาวนา ก็หมายถึงการทำงานเหล่านี้

3.2.1 การศึกษาศิลปวิทยาต่าง ๆ

3.2.2 การวิจัยงาน คือ ทำค้นคว้าให้ก้าวหน้าไปด้วย

3.2.3 การทำสมถกรรมฐาน คือ ฝึกสมาธิทำใจให้สงบ

3.2.4 การทำวิปัสสนากรรมฐาน คือ พิจารณาไตรลักษณ์ (ดูหมวดไตรลักษณ์)

3.3 ผลที่ได้รับ คือ ทำให้เป็นคนจิตใจฉลาด มีวิชาความรู้ ไม่มัวเมา และท้ายที่สุดก็คือความหลุดพ้นจากกิเลส

จากแนวคิดต่างที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องกับบุญกิริยาวัตถุ 3 เป็นหัวข้อธรรมะที่ใช้กับชีวิตประจำวัน เช่น ทานมัย ศีลมัย และภาวนมัย ให้เกิดความสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน ต่อครอบครัว เพื่อนบ้าน ทำให้สังคมมีความสัมพันธ์กัน และอยู่อย่างการพึ่งพาตนเอง พร้อมทั้งให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อเกิดความสามัคคี อยู่กันมีแบบแผนระเบียบประเพณีอย่างค้ำค้ำ และเป็นการยอมรับความคิดเห็นจากในชุมชนของตนเองและต่างชุมชนเพื่อที่จะนำปัญหาต่าง ๆ สู่กระบวนการแก้ไขปัญหาให้มีความชัดเจนและมีการต่อยอดผลงานต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งให้ทุกคนเข้ามารับผิดชอบร่วมกัน แบ่งหน้าที่การทำงานให้มีความสอดคล้องกับงานที่ถนัด และอดทนต่อการพัฒนา ดังนั้นหลักธรรมกับชีวิตประจำวันเป็นคู่ชีวิตที่เป็นจริงตามหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง ทุกคนจะมองเห็นคุณค่าชีวิตของตนเองมีคุณค่าต่อตนเองและผู้อื่นที่มีประโยชน์ร่วมกันเป็นอย่างดี พร้อมติดตามประเมินผลอยู่ตลอดเวลา มีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ความว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกต้องรองรับบ้านเรือนตัวอาคารให้มั่นคงสิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็มแต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำ เศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า Sufficiency Economy คำว่า Sufficiency Economy นี้ไม่มีในตำราเศรษฐกิจ จะมีได้อย่างไร เพราะว่า เป็นทฤษฎีใหม่ Sufficiency Economy นั้น ไม่มีในตำรา เพราะหมายความว่าเรามีความคิดใหม่

และโดยที่ท่านผู้เชี่ยวชาญสนใจ ก็หมายความว่าเราก็สามารถที่จะไปปรับปรุง หรือไปใช้หลักการ เพื่อที่จะให้เศรษฐกิจของประเทศและของโลกพัฒนาดีขึ้น”

สุเมธ ดันติเวชกุล (2542 : 15) ให้ความหมายคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง ว่าพึ่งตนเอง (Self Sufficiency) นั้นหมายความว่า ผลิตอะไรพอที่จะใช้ไม่ต้องไปขอขืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง คนเราถ้าพอใจในความต้องการ มีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าคนในประเทศได้มีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็คือเป็นสุข การปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า ความเป็นอยู่ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อต้องประหยัดในทางที่ถูกต้อง

ณรงค์ โชควัฒนา (2542 : 16-17) ให้ความหมายว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายความว่า การพัฒนาอย่างบูรณาการ โดยไม่มองเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ต้องมองสังคมด้วยและมองสิ่งแวดล้อมพร้อม ๆ ไปด้วยกับการพัฒนา เราไม่เชื่อว่าเมื่อเศรษฐกิจดีขึ้น และสิ่งเหล่านี้เป็นทรัพยากรไทยเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุด เพราะฉะนั้นการพัฒนาต้องมองรอบด้าน เรียกว่าบูรณาการและพึ่งตนเอง ทั้งเงินออม สติปัญญา และการตลาด โดยอาศัยปัจจัยในการพัฒนา คือ คน และเป้าหมายก็คือ อยู่ดี กินดี มีสุข แต่คนของเราของเรามีปัญหาต้องเน้นที่คน เป็นการใช้ศักยภาพของคน ถ้าคนไทยเก่งขึ้น มีความสามารถมากขึ้นเราก็จะสามารถพัฒนาประเทศได้ดีขึ้น กล่าวโดยสรุปเป้าหมายสุดท้ายสังคมไทยต้องกินดี อยู่ดี มีสุข ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม

นภดล นุ่มศิริ (2550 : 4-5) ให้ความหมายคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงจะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริอยู่เหนือกว่าเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของตะวันตก ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องวัตถุที่เป็นรูปธรรม เช่น เงินทรัพย์สิน กำไร ไม่เกี่ยวกับเรื่องจิตใจซึ่งเป็นนามธรรม แต่เศรษฐกิจพอเพียงมีขอบเขตกว้างขวางกว่า เพราะครอบคลุมถึง 4 ด้าน คือ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านจิตใจ มิติด้านสังคม และมิติด้านวัฒนธรรม

1. มิติด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพอกิน ให้มีความซนหมั่นเพียร ประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจนการปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ เป็นตัวอย่างของการปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้ช่วยให้เกษตรกร จำนวนมากมีรายได้ที่สูงยิ่งขึ้น มีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่สภาพ พ้นจากการเป็นหนี้และความยากจน สามารถพึ่งตนเองได้ มีครอบครัวที่อบอุ่นและเป็นสุข

2. มิติด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียงเน้น ที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณและพอใจในสิ่งที่มียินดีสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มที่ตัวเราเองโดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคงโดยเริ่มจากใจที่รู้จักพอ เป็นการปฏิบัติตามทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา

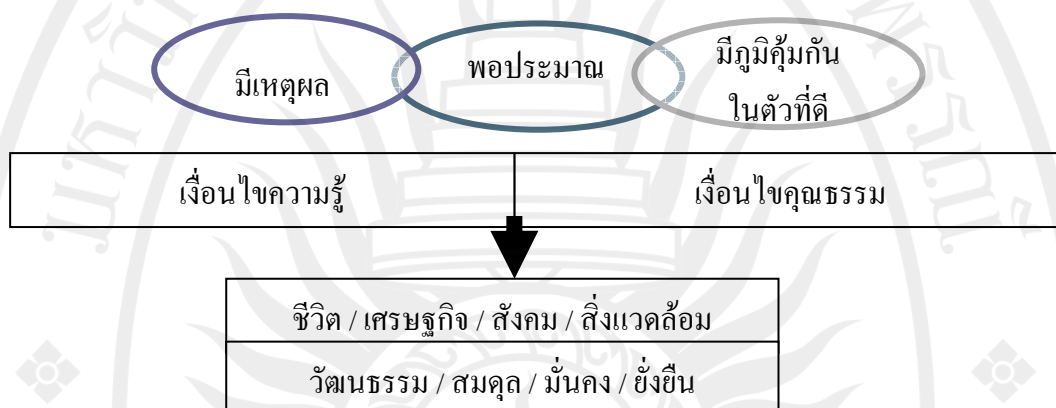
3. มิติด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทรช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ มุ่งให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกัน เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการเบียดเบียน การเอารัดเอาเปรียบกัน การมุ่งทำร้ายทำลายกัน

4. มิติด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรม หรือ วิถีชีวิต ที่ประหยัดอดทน มีชีวิต ที่เรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้เป็นสิน เกิดการทุจริต คอร์รัปชัน เป็นปัญหาทางสังคมที่ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่ง ที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติสาเหตุประการหนึ่งของความยากจนคือ การขาดการประหยัดและอดออม ใช้เงินเกินกว่ารายได้ ใช้จ่ายเงินซื้อเครื่องอุปโภค บริโภคที่เกินจำเป็น ใช้จ่ายเงิน เพื่อการเที่ยวเตร่และความสนุกสนานที่เกินขอบเขตเมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล ความสมดุลคือความเป็นปกติ และยั่งยืน และนี่คือเศรษฐกิจทางสายกลาง หรือเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทา เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้ามาด้วยกัน ทั้งเศรษฐกิจจิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ที่จริงคำว่าเศรษฐกิจ เป็น คำที่มีความหมายที่ดี หมายถึงความเจริญ ที่เชื่อมโยงกายใจ สังคม วัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน แต่ได้มีการนำเอาคำว่าเศรษฐกิจ ไปใช้ในลักษณะแบบแยกส่วน ที่หมายถึง การแสวงหาเงิน เท่านั้น เมื่อแยกส่วนก็ทำลายส่วนอื่น ๆ จนเสียหายสมดุลและวิกฤติ

ความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสรุปได้ว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ของประชาชนทุกระดับให้มีชีวิตแบบพอเพียง โดยยึดหลักการพึ่งตนเองให้มากที่สุดโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่าที่สุด ไม่บริโภคเกินกำลัง และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังต้องมีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรู้ที่เหมาะสมสามารถดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้เกิดความสมดุล มีพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกในและภายนอกได้เป็นอย่างดี

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

ภาพประกอบ 2 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชีวิตที่มั่นคง และยั่งยืน

บุญเสริม บุญเจริญผล (2543 : 3) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นวิธีการดำเนินการเลี้ยงชีวิตแบบรู้จักพอ ด้วยความพยายาม ผลิตสินค้าขึ้นมาเอง ให้พอเพียงสำหรับคนในครอบครัวกินและใช้ หากผลิตได้เหลือกินเหลือใช้จึงขาย หากผลิตได้ไม่พอก็ต้องซื้อบ้าง มิได้มุ่งผลิตเพื่อขายเพียงอย่างเดียว นอกจากนั้น การผลิตและบริโภคต้องอยู่ในหลักความพอคิรู้จักพอในการผลิตและการบริโภค ลักษณะการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงมีหลัก 4 ประการ ดังนี้

1. ต้องพึ่งตัวเองให้มากที่สุด
2. ใช้ทรัพยากรที่อยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุด
3. ไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลัง แสวงหาความพอเหมาะพอดีได้คุณภาพ
4. ต่างมีส่วนร่วมช่วยเหลือกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแล

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สมพร เทพสิทธา, 2549 : 25 – 26) ได้อธิบายเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรัสไว้ดังนี้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางในการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศได้ดำเนินการไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวหน้าทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง

ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและในขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เกษม วัฒนชัย (2549 : 154) กล่าวว่าแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ แนวการ ดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีหลักการคือ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน และมีเป้าประสงค์ ให้สมดุลและพร้อมต่อการ รองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม จากโลกภายนอกเป็นอย่างดี มีเงื่อนไขพื้นฐานอยู่ 3 ประการ คือ

1. จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี นักธุรกิจให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม
2. ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติและความรอบคอบ
3. จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำ วิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน

จากการศึกษาแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจของนักวิชาการหลายท่านสามารถสรุปได้ว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชนทุกระดับให้มีชีวิตแบบ พอเพียง โดยยึดหลักการพึ่งตนเองให้มากที่สุด โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่าที่สุด ไม่บริโภคนเกิน กำลัง และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังต้องมีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรู้ที่เหมาะสมสามารถดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความ รอบคอบ เพื่อให้เกิดความสมดุลพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ประการ ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา
2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นขึ้นตอน
3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้
 - 3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
 - 3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ
 - 3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล
4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน
 - 4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ
 - 4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต
5. แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

สืบค้นข้อมูลจากวิทยาสารราชภัฏรำไพพรรณี

การขับเคลื่อนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

ตามแนวพระราชดำรัสขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นั้นครอบคลุมเนื้อหาสาระของการดำเนินชีวิตในวงกว้าง ทั้งในส่วนของเศรษฐกิจพึ่งตนเอง และเศรษฐกิจชุมชน ปัจจุบัน

ระบบการขับเคลื่อนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากกระแสพระราชดำรัส ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กำลังเป็นที่ได้รับความนิยอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติ ดังจะเห็นได้จากกระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ได้มีการเผยแพร่กระจายไปสู่ชุมชน สังคมชนบทไทยมากขึ้น หนังสือ “พระราชดำรัส” ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเรียบเรียง “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งแบ่งเป็น 3 ชั้น และขยายความได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการจัดระบบจรรยาบรรณก. 2541 : 7)

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ผลิตอาหารเพื่อบริโภคเอง เหลือจึงนำออกขาย ทำให้มีกินอิ่ม ไม่มีภาระหนี้สิน และมีเงินออม

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน ทำเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเกษตร หัตถกรรม อุตสาหกรรม แปรรูปอาหาร ทำธุรกิจ ป้อน้ำมัน ขายอาหาร ขายสมุนไพร ตั้งศูนย์การแพทย์แผนไทย จัดการท่องเที่ยวชุมชน มีกองทุนชุมชนหรือธนาคารหมู่บ้าน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 มีการเชื่อมโยงกับบริษัทที่ประกอบธุรกิจขนาดใหญ่ รวมถึงการส่งออก

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ส่งผลให้เกิดการตื่นตัว และมุ่งมั่นที่จะศึกษา ค้นคว้า ตามแนวคิดทฤษฎีใหม่กันมากขึ้น เช่นเดียวกับนักวิชาการหลายท่านซึ่งได้รวบรวมแนวคิดหลักวิธีการปฏิบัติทางทฤษฎีใหม่ ดังนี้

บัณฑร อ่อนคำ (2542 : 39-45) กล่าวว่า ประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาเนิ่นนานในองค์กรพัฒนาเอกชนนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับแนวคิด รวมถึงการปฏิบัติเรื่องระบบการขับเคลื่อนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงไม่มากนักน้อย โดยพิจารณาจากกิจกรรมบางกิจกรรมที่มีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอขณะปฏิบัติงานในองค์กรพัฒนาเอกชน (Non Government Organization : NGO) อันได้แก่

1. การกระทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม เพื่อสนองตอบต่อการอยู่รอดของชีวิต ระยะแรก NGO จะเริ่มกิจกรรมที่สามารถสนองต่อความต้องการจำเป็นของประชาชนอย่างเร่งด่วน ประกอบกับเป็นกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนมากที่สุด ดังนั้น จึงมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อมุ่งให้เกิดการเชื่อมโยงกับธนาคารพาณิชย์ จัดตั้งกลุ่มธนาคารข้าวเพื่อให้มีผู้ถือหุ้นตามหลักเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ หรือการจัดตั้งร้านค้าประจำหมู่บ้านเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงประชาชนเข้ากับระบบตลาด ในแนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า NGO มุ่งใช้ประโยชน์จากกิจกรรมทั้ง 3 ประการเพื่อเชื่อมโยงให้ประชาชนมีความสัมพันธ์กับระบบตลาด และหันเหความสนใจของประชาชนให้ดำรงชีวิตแบบพึ่งตนเองเป็นหลัก ธนาคารข้าวที่ NGO จัดตั้ง เป็นการริเริ่มแก้ปัญหาการอยู่รอดของประชาชน โดยเริ่มจากการฟื้นฟู คุณค่าเดิม ๆ ของชุมชนไทย ได้แก่ การแบ่งปันและการให้ความร่วมมือ มีความสามัคคีกันในชุมชน เช่นเดียวกับกลุ่มออมทรัพย์ ที่จัดตั้ง

ขึ้นเพื่อป้องกันการกู้ยืมเงินที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงจากกลุ่มนายทุน ซึ่งจะเรียกกลุ่มออมทรัพย์นี้ว่า “กลุ่มสัจจะออมทรัพย์” อันแสดงให้เห็นถึงการให้คำสัญญา ให้คำสัตย์ชื้อต่อกันว่า จะอดออมไม่ฟุ่มเฟือยการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันนั่นเอง นอกจากนั้นเงื่อนไขในการกู้ยืมเงินกลุ่มสัจจะฯ นั้น ก็มีจุดประสงค์เพียงให้สมาชิกกู้เพื่อตอบสนองความจำเป็นของครอบครัวเพียงเท่านั้น กิจกรรมดังกล่าว จึงเข้าข่ายของการดำรงชีพแบบการขับเคลื่อนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้

2. การกระทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตามเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเอง กิจกรรมประเภทนี้มักจะมีการส่งเสริมออกมาในรูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกันไป เป็นกิจกรรมที่มุ่งลดการพึ่งพาดตลาดในการผลิต เช่น การจัดตั้งธนาคารควายเพื่อลดการพึ่งพิงเทคโนโลยีสมัยใหม่และปุ๋ยเคมีที่รัฐแต่จะทำให้เกษตรกรต้องเสียเงินไปกับการซื้อวัตถุดิบต่าง ๆ เหล่านั้นมาใช้เพื่อการผลิตพืชผล หรือการทำการเกษตรผสมผสานอันมีจุดประสงค์เพื่อการดำรงชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียง ดังต่อไปนี้

2.1 การปลูกจิตสำนึกให้เกิดความสำนึกที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบ การผลิตเชิงพาณิชย์มาเป็นการผลิตเพื่อการมีชีวิตรอด และนำออกมาขายเมื่อมีส่วนเกินจากการเก็บไว้บริโภคเกิดขึ้น

2.2 ใช้แรงงานในครอบครัวเป็นทุนสำคัญ และใช้ปุ๋ยคอกแทนการใช้ปุ๋ยเคมี ในการเพาะปลูกพืชผล

2.3 การป้องกันชีวิตความเป็นอยู่จากพลังตลาด โดยเกษตรกรสามารถรอเวลาที่ขายผลผลิตมีราคาสูงขึ้นได้ เนื่องจากเกษตรกรไม่มีความจำเป็นที่จะต้องรีบจำหน่ายส่วนเกินจากการเพาะปลูกพืชสำหรับการบริโภคในครอบครัวให้บุคคลอื่นแต่อย่างใด

2.4 การมีชีวิตสมถะเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ฟุ่มเฟือย จะเห็นได้ว่าแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่เอื้อประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตของประชาชนในชนบทเป็นอย่างมาก

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เสนอให้ริเริ่มการสร้างกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสานต่อความคิด และเชื่อมโยงการขยายผลที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาฯ ไปใช้อย่างหลากหลาย รวมทั้งเพื่อจุดประกายให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับ และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผล ในทางปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง

จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระองค์ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา จะพบว่า พระองค์ท่านได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง พอมิพอกิน พอมิพอใช้ การรู้จักพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวและทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาดำดับขั้นตอน

ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ตลอดจนมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นที่รู้กัน ภายใต้อำนาจ เสริมธุรกิจพอเพียง

การขับเคลื่อนเสริมธุรกิจพอเพียง มีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างเครือข่ายเรียนรู้ ให้มีการนำหลักเสริมธุรกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบความคิด เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทยในทุกภาคส่วน

วัตถุประสงค์หลักของการขับเคลื่อนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับหลักเสริมธุรกิจพอเพียง ให้ประชาชนทุกคนสามารถนำหลักปรัชญาฯ ไปประยุกต์ให้ได้อย่างเหมาะสม และปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิต ตลอดจนนำไปสู่การปรับแนวทางการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของเสริมธุรกิจพอเพียง การขับเคลื่อนเสริมธุรกิจพอเพียง เป็นการเสริมพลังให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างฐานรากทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง รักษาความสมดุลของทุนและทรัพยากรในมิติต่างๆ ตลอดจนสามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างเท่าทันและนำไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนชาวไทย (กรมส่งเสริมการเกษตร, ออนไลน์, 2548)

ช่วงที่ผ่านมา สศช. เริ่มสร้างกระบวนการขับเคลื่อนเสริมธุรกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างกระแสสังคมให้มีการใช้หลักเสริมธุรกิจพอเพียงให้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนไทยในหลาย ๆ วงการ ซึ่งเป้าหมายครอบคลุมการดำเนินการ 4 ด้าน ดังนี้

1. การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเสริมธุรกิจพอเพียง
2. การพัฒนาแนวคิดและองค์ความรู้เกี่ยวกับเสริมธุรกิจพอเพียง
3. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้ในระดับครอบครัว กลุ่ม ประเทศ
4. การเชื่อมโยงเครือข่ายการพัฒนาชุมชนพอเพียงของภาคประชาคม

แม้ว่า สศช. ได้ดำเนินการสี่ด้านมาแล้ว แต่บูรณาการด้านต่าง ๆ ยังมาเด่นชัดทำให้การขับเคลื่อนอยู่ในเขตจำกัด

สรุปได้ว่าเพื่อความสอดคล้องต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคมปัจจุบันที่เหมาะสมหรือมีการปรับตัวยอมรับการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตที่จะดำเนินต่อไปให้เกิดความพอเพียงแห่งชีวิตของตนและครอบครัว เพราะฉะนั้นจะต้องสร้างความเข้าใจต่อหลักการ สร้างแนวคิดที่เหมาะสมสร้างกระบวนการเรียนรู้และประยุกต์ สร้างการเชื่อมโยงมีความสัมพันธ์ที่มีทั้งภายในและภายนอกให้เกิดความสมดุลทางด้านกายภาพและจิตใจ ให้เกิดความตระหนักโดยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองให้เกิดผลทางการทดลอง ให้การยอมรับทางด้านสังคมสู่เป้าหมายแห่งความสุขร่วมกันสืบไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมหมาย สาดทรัพย์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงของชาวพุทธ : ศึกษากรณี ชุมชนศรีชะเอโศก อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนศรีชะเอโศกมีระดับความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในระดับสูง โดยมีความเข้มแข็งทางด้านปัจจัยเศรษฐกิจชุมชนในระดับสูง ปัจจัยด้านการศึกษาเรียนรู้มีความเข้มแข็งในระดับสูง และปัจจัยด้านศาสนาวัฒนธรรมมีความเข้มแข็งในระดับสูงเช่นกัน นอกจากนี้ยังพบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนทั้ง 3 ปัจจัยที่ศึกษามีความสัมพันธ์กันทั้ง 3 ปัจจัย เมื่อทดสอบใช้สถิติสัมพัทธ์ ผลการทดสอบพบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการศึกษาเรียนรู้ในระดับสูง ปัจจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนสัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาวัฒนธรรมในระดับปานกลาง และปัจจัยเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการศึกษาเรียนรู้และด้านศาสนาวัฒนธรรมสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของชุมชนศรีชะเอโศกทุกปัจจัยในระดับสูง

มนูญ สอนเกิด และสุทธิรักษ์ หงสะมัด (2544 : 19 – 33) ได้ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนระดับครัวเรือนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียง จากกลุ่มประชากร ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน และคณะกรรมการกองทุนประจำหมู่บ้าน ที่จัดตั้งขึ้นตามโครงการแก้ความยากจน (กข.คจ.) ระยะเวลาหนึ่งในหมู่บ้านต่าง ๆ ทั่วประเทศ พบว่าองค์ประกอบของคณะกรรมการบริหารโครงการพัฒนา ที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนระดับครัวเรือน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงพบว่ามียุทธศาสตร์ 3 ประการ ได้แก่

1. องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการและรับผิดชอบ
2. องค์ประกอบด้านความพร้อม ด้านความรู้ ด้านความเข้าใจโครงการ
3. องค์ประกอบด้านการสนับสนุน ซึ่งต้องได้การสนับสนุนด้านการบริหารจัดการขวัญ

และกำลังใจ จากหน่วยงานระดับอำเภอจังหวัด

สมเชียร จันทร์ห่อ (2544 : 252) ได้ศึกษาบทบาทของชุมชนในการจัดการโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ขององค์การบริหารส่วนตำบลฝายกวาง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่า

1. ประชากรในชุมชนมีความเห็นว่าโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเพียงแนวทางที่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนได้ ชุมชนมีความเป็นอิสระในการจัดการโครงการจากภาครัฐ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลหรือภาครัฐได้นำนโยบายเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมโดยให้ชุมชนเป็นผู้ผลิต ผู้ทำเองผลสำเร็จของผลงานจึงเกิดจากชุมชน

2. ปัจจัยส่วนบุคคลทำให้เกิดความแตกต่างในความเป็นอิสระในการจัดการโครงการเศรษฐกิจแบบพอเพียง คือ รายได้ เพศ และระดับศึกษา

ศศิพร ปาณิกบุตร (2544 : 237 - 238) ได้ศึกษาปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ทฤษฎีใหม่ พบว่า

1. ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่กับกลุ่มตัวอย่างผู้ที่ไม่ได้ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ไม่มีความแตกต่างกันมากนักทั้งในด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ การประกอบอาชีพ สมาชิกในครัวเรือน ส่วนที่ต่างกัน คือผู้ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่มีการติดต่อเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ผู้ที่ไม่ได้ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ และผู้ที่ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ มีรายได้/รายจ่ายรวม จำนวนที่ดินถือครองมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่

2. การได้ข่าวสารและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากโทรทัศน์ และเข้าใจเกี่ยวกับ “ทฤษฎีใหม่” ว่าจะต้องแบ่งที่ดินออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ปลูกข้าว ขุดสระเลี้ยงปลา ปลูกผลไม้และเป็นที่อยู่อาศัยพร้อมเลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชสวนครัว การทำตามทฤษฎีใหม่จะทำให้มีความดินอุดมสมบูรณ์ ทฤษฎีใหม่เป็นเกษตรที่ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก ทฤษฎีใหม่จะสำเร็จขึ้นอยู่กับตัวเกษตรกรเอง ซึ่งจากการวิจัยพบว่า เกษตรกรที่ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ได้รับข่าวสารและความรู้ความเข้าใจมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจกับการดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ผลวิจัยพบว่า ระดับการศึกษา ขนาดครัวเรือน การเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมรายได้ รายจ่าย การถือครองที่ดิน การได้รับข่าวสาร และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ มีความสัมพันธ์หรือความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนจำนวนหนี้สินไม่มีความสัมพันธ์หรือไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สายสนม หลักทอง (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหารงานโครงการของ อบต.ต่อการขยายผลของโครงการส่งเสริมการใช้น้ำเพื่อเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาสำนักงาน รพช. จังหวัดลพบุรี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของผู้บริหารโครงการฯ ของ อบต. ได้แก่ ภูมิฐานะของผู้บริหาร ความรู้เกี่ยวกับการบริหารการใช้น้ำ ประสพการณ์ และการทำงานด้านการส่งเสริมอาชีพ

วินัย สุปินะ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เศรษฐกิจแบบพอเพียง เฉลิมพระเกียรติ ของกรมพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน พบว่า ลักษณะส่วนบุคคล เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน มีอายุเฉลี่ย 42 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพแต่งงานแล้ว และมีระดับการศึกษา ในระดับปริญญาตรี ผู้ให้ข้อมูลเกินครึ่งเป็นข้าราชการระดับ 5 มีอายุราชการเฉลี่ย 32 ปี ทักษะของ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและประธานกลุ่มกิจกรรมที่มีผลต่อโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ พบว่า ส่วนมากมีทัศนคติที่ดี ความคาดหวังทั้งของเจ้าหน้าที่ พัฒนาชุมชนและประธานกลุ่มกิจกรรมที่มีต่อโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบ พอเพียงเฉลิมพระเกียรติ จะประสบผลสำเร็จในระดับมาก ความคาดหวังทั้งของเจ้าหน้าที่พัฒนา ชุมชนและประธานกลุ่มกิจกรรมที่มีต่อโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียง เฉลิมพระเกียรติ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งสองกลุ่มมีความคาดหวังว่าการดำเนินงานจะ ประสบผลสำเร็จมากที่สุดในทุกกิจกรรม

เชิษรธิดา เหมพิพัฒน์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของนักศึกษาของ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความเห็นด้วยต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาทั้ง 6 ด้าน พบว่า ในระดับค่อนข้างสูง คือด้านการนำไปประยุกต์ในระดับความคิดเห็นปานกลาง คือด้านการ นำมาใช้ประโยชน์ด้านอธิบายปรากฏการณ์ ด้านการขยายขององค์ความรู้ ด้านความเข้าใจใน เนื้อหาสาระ และด้านรับรู้ในเนื้อหาสาระ ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ คณะที่ศึกษาและสาขาที่จบปริญญาตรี ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลกับความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ชั้นปีที่ศึกษา ผลการศึกษา อาชีพ และการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง

พลฤทธิ์ สุวรรณเมธา (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง พุทธจริยธรรมเพื่อเสริมสร้าง พื้นฐานการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจกับสภาพความ เป็นอยู่และการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน โดยเกษตรกรได้ให้ความสำคัญต่อการรู้จักใช้สติปัญญา ปรับปรุงความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาว่า เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะช่วยให้ประสบความสำเร็จใน การดำเนินชีวิตตามแนวทาง “เกษตรทฤษฎีใหม่” นอกจากนี้ยังพบว่า การมีพุทธจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์สุจริตทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ และการมีพุทธ จริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ถือเป็นหลักธรรมสำคัญ ที่เกษตรกรเชื่อว่าจะช่วยให้ สามารถดำเนินชีวิตที่ประสบความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

อภิชัย พันธเสน (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง กับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ผู้วิจัยได้นำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นดัชนีชี้วัด ความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ที่ประกอบด้วย

1. เทคโนโลยีที่ใช้ถูกหลักวิชาการและมีราคาถูก
2. ขนาดการผลิตที่เหมาะสม
3. ไม่เห็นกำไรระยะสั้นเป็นหลัก
4. ไม่เอาเปรียบผู้บริโภค ผู้จำหน่ายวัตถุดิบ และแรงงาน
5. เน้นการผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและความสามารถในการปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์
6. เน้นการบริหารบนความเสี่ยงต่ำ
7. เน้นการขยายตัวจากตลาดภายในท้องถิ่น ตลาดภูมิภาค ตลาดในประเทศและตลาด

ต่างประเทศตามลำดับ

สรุปว่า การเกิดเศรษฐกิจพอเพียงได้นั้น จะต้องให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมโดยยึดเอาคน มาเป็นศูนย์กลางมีทั้งมีการสำรวจกลุ่มคนในชุมชนหรือหมู่บ้าน มีการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึง อุดมศึกษาว่ามีใครบ้างที่จบชั้นสูงสุดของหมู่บ้านและที่มีการศึกษาที่ต่ำกว่านั้น เมื่อมีการสำรวจ เรียบร้อยแล้วจัดทำเสวนาให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยมีการถ่ายทอดความรู้ให้กลุ่มคนในหมู่บ้าน ทำการเรียนรู้ร่วมกันและทำคนในหมู่บ้านมีความเข้าใจและมีความรู้ที่ใกล้เคียงกัน โดยได้รับการถ่ายทอด จากกลุ่มคนในท้องถิ่นด้วยกัน และได้รับความรู้ที่มาจากข้างนอกเพิ่มเติมช่วยมีความเข้าใจ และสามารถนำประยุกต์ให้สอดคล้องแบบทั้งวิชาการและพร้อมที่ปฏิบัติได้จริงไปพร้อม ๆ กัน เช่น เป็นต้นทุนทางด้านความคิด ต้นทุนแหล่งความรู้ ต้นทุนแห่งความเข้าใจ ต้นทุนแห่งการแก้ปัญหา และเป็นการต่อยอดเพิ่มต้นทุนสืบไป

ศศิพรรณ บัวทรัพย์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความเห็นด้วยต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรับรู้ในเนื้อหาสาระ ด้านความเข้าใจในเนื้อหาสาระ ด้านการปฏิบัติหรือการประยุกต์ใช้ และด้านการเผยแพร่ อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน และปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ เพศ คณะที่ศึกษาและการรับรู้จากครอบครัว ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ชั้นที่ปีศึกษา สาขาที่จบก่อนเข้าศึกษา ภูมิลำเนา การรับรู้จากสื่อมวลชน และการรับรู้จากเพื่อนหรือผู้นำกลุ่ม

นัฐพงษ์ พรวัฒนเวทย์ (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับภาคธุรกิจค้าปลีก ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าปลีกที่มีการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นให้น้ำหนักความสำคัญกับปัจจัยยอดขายสินค้าสูงเป็นอันดับแรก และมีความเห็นว่าการจะทำให้ธุรกิจของตนมียอดขายสินค้าสูงเป็นอันดับแรก และมีเห็นว่าการจะทำให้ธุรกิจของตนมียอดขายสินค้าสูงนั้น สามารถบรรลุได้ด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าแนวคิดทุนนิยม ส่วนกลุ่มตัวอย่างบุคคลทั่วไปให้น้ำหนักความสำคัญกับปัจจัยอัตราผลตอบแทนสูงจะสามารถบรรลุได้ดีกว่าภายใต้แนวคิดทุนนิยม

น้ำผึ้ง รัตนงาม (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา สมาชิกเสถียรธรรมสถาน พบว่า สมาชิกเสถียรธรรมสถาน ส่วนใหญ่รับทราบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์ และเห็นด้วยกับการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับค่อนข้างมาก คิดเป็นร้อยละ 74.8 รองลงมาคือระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 16.8 และลำดับน้อยที่สุด คือเห็นด้วยในระดับค่อนข้างน้อย คิดเป็นร้อยละ 8.4 สรุปความว่า การแสดงความคิดเห็นโดยเอาคนมาเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา บ้านชุมชนและท้องถิ่นจนถึงรัฐ ให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม มาทำหน้าที่ร่วมกัน และรับผิดชอบร่วมกัน ให้เกิดพลังแห่งความสามัคคียอมให้เกิดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งแต่ระดับล่าง กลาง และระดับบน ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วารุณี ชินวินิจกุล (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง:กรณีศึกษาชุมชนไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไม้เรียง เริ่มจากการรวมตัวของผู้นำชุมชนที่มีการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) อย่างง่าย เพื่อหาข้อสรุปที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความเห็นรวมของชุมชน และการขับเคลื่อนใช้ผลของการค้นคว้าวิจัยจากช่วงการริเริ่มก่อเกิดมาผลักดันให้ไปสู่การปฏิบัติ โดยใช้ภาวะผู้นำและกระบวนการกลุ่ม

2. การกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของชุมชนไม้เรียงเป็นการให้โอกาสให้คนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และการยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ค้นหา และตัดสินใจกำหนดแผนหรือกิจกรรมทางเลือกใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาที่สามารถดำเนินการได้จริง และเท่าทันการเปลี่ยนแปลง โดยการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนมุ่งเน้นการแก้ปัญหาด้วยการพึ่งตนเอง

3. กระบวนการขับเคลื่อนที่นำไปสู่การสร้างชุมชนแบบองค์รวมที่มีความหลากหลายและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีระบบการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของคนทั้งในและนอกชุมชนในลักษณะเครือข่าย เป็นกระบวนการพึ่งพาตนเองที่ชาวบ้านและชุมชนร่วมกันพัฒนาทั้งด้านระบบ

คุณค่า กระบวนการเรียนรู้ และระบบการจัดการเพื่อการพัฒนาสังคมของชุมชนซึ่งทุกระบบจะต้องสอดคล้องประสานกัน ที่สำคัญคือ มีการทำให้ยั่งยืนด้วยกระบวนการติดตามประเมินผลเป็นระยะ ๆ แล้วนำผลที่ได้มาหาข้อสรุปเพื่อไปดำเนินการต่อไปหรือตัดสินใจปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมกับเป้าหมายที่ตั้งไว้

นพพร เมธื่อนันต์กุล (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต : กรณีศึกษาเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. มีการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับน้อย คือการรับรู้ในเนื้อหาสาระ ความเข้าใจเนื้อหาสาระ และการนำไปใช้ประโยชน์ของตนเอง ส่วนด้านมีการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก คือการนำมาใช้ประโยชน์ของชุมชน และปัจจัยที่มีผลต่อการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ พื้นที่อาศัย อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ การออมเงิน และการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส และหนี้สิน

ปวัน มีนรัชย์เรืองเดช (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษา การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของประชาชนที่เข้าร่วม โครงการชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ผลการศึกษาพบว่าการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการชีวิตพอเพียงไปปฏิบัติของประชาชนที่เข้าโครงการชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ได้แก่ ระดับการศึกษา สาขาวิชาการที่จบการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งทางสังคมประเภทของช่องทางารับสื่อ ลักษณะของสื่อที่รับเป็นประจำ การรับรู้เกี่ยวกับโครงการชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ การปฏิบัติตามโครงการชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

สรุปว่า การดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นั้นจะต้องให้ทุก ๆ คนมีจิตสำนึกด้วยตนเองและการมองเห็นในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับตนและครอบครัวที่มุ่งเน้นให้เห็นความสุขเป็นพื้นฐานของตนให้มากที่สุด เพื่อความอยู่รอดและความเป็นอยู่อย่างปกติเสมอ สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงคือการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอตลอดชีวิต ต่อการแก้ปัญหาและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและก้าวหน้าอย่างมีศักยภาพ พร้อมทั้งคุณภาพที่มั่นคงและยั่งยืน สู่ความเข้มแข็งอย่างสมดุลเข้าสู่ความสมบูรณ์ที่มีประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ต่อบุคคลอื่น ที่ดำเนินการรับประโยชน์ร่วมกัน คือความผาสุกมเย็นของชีวิตที่คุ้มค่าตลอดไป